

ПОЛІТИЧНІ КОНФЛІКТИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вінницький національний технічний університету

Анотація

В статті подані результати дослідження направлені на вирішення питань ставлення сучасного суспільства до такої важливої проблеми – політичні конфлікти. Розглянуто типи політичних конфліктів та ситуації в яких вони можуть бути корисні. Була врахована думка студентів щодо політичних конфліктів у світі та нашій країні.

Ключові слова: *політичний конфлікт, горизонтальний та вертикальний політичний конфлікт, управління конфліктом, конфлікти цінностей і політичних інтересів.*

Anotation

The article presents the results of the study aimed at addressing the attitude of modern society to such an important problem - political conflicts. The types of political conflicts and situations in which they can be useful are considered. The opinion of students about political conflicts in the world and our country was taken into account.

Keywords: *political conflict, horizontal and vertical political conflict, conflict management, conflicts of values and political interests.*

Вступ

При всьому різноманітті сучасних міжгрупових конфліктів більшість із них мають тенденцію немовби підтягуватися до центру політичної чи державної влади. Якщо конфлікт між будь-якими соціальними групами достатньо серйозний, то рано чи пізно він стає політичним. Організація нинішнього суспільства настільки складна, що держава не в змозі регулювати економічні, соціальні (медицина, освіта тощо) і навіть духовні процеси.

При недостатній увазі до певних соціальних груп (шахтарі, фермери, національні меншини) вони зазвичай бачать один шлях поліпшення свого положення: чітке визначення власних інтересів, створення організації, просування своїх кандидатів у владу або тиск на неї будь-якими дозволеними і недозволеними засобами. Таким чином, навіть звичайний трудовий конфлікт може набути політичного забарвлення. Тому політичні конфлікти неминуче стають переважаючими в сучасному суспільстві.

Політичний конфлікт — це зіткнення суб'єктів політики в їх взаємному прагненні реалізувати свої інтереси і цілі, пов'язані насамперед із досягненням влади або її перерозподілом, а також зі зміною їх політичного статусу в суспільстві. Джерелом політичних конфліктів служить задоволення базових потреб соціальних груп та індивідів, яке в складному структурованому суспільстві не може бути забезпечене без узгодження та централізованої координації зусиль, чим і займається державна влада. Таким чином, політична влада для групи — не самоціль, а засіб гарантування задоволення її фундаментальних потреб. [1]

Політичний конфлікт - це зіткнення, протиборство різних соціально - політичних сил, суб'єктів політики в їх прагненні реалізувати свої інтереси, пов'язані з боротьбою за здобуття або утримання влади, обумовлене протилежністю їх політичних інтересів і цінностей. [2]

Політичний конфлікт – це протиборство різних соціально- політичних сил, суб'єктів політики в їх прагненні реалізувати свої інтереси і цілі, пов'язані, насамперед, із боротьбою за здобуття влади, її перерозподіл, зміну свого політичного статусу, а також з політичними перспективами подальшого розвитку суспільства.

Будь-які конфлікти зумовлені як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами, а саме:

- нерівністю людей, соціальних і національних спільнот;
- несумісністю суспільних та індивідуальних цінностей;
- невідповідністю між сподіваннями та дійсністю;
- відмінністю у політичній культурі, типах лідерства;
- відсутністю достовірної інформації;
- прагненням завоювати та утримати владу.

На думку багатьох науковців, узагальнюючим фактором, що спричиняє конфлікти, є соціальний інтерес. У центрі конфліктів найчастіше лежать економічні, соціальні, зовнішньо- та внутрішньополітичні, територіальні, мовні, міжконфесійні, міжетнічні та інші проблеми. [3]

Політичний конфлікт - це зіткнення, протиборство політичних суб'єктів, обумовлене протилежністю їх політичних інтересів, цінностей і поглядів.

Всі політичні конфлікти в суспільстві можна розділити на два основні види: горизонтальні і вертикальні.

Горизонтальні політичні конфлікти. В них боротьба за владу і владні повноваження ведеться в рамках існуючого ладу. Наприклад, між урядом і парламентом, різними політичними угрупованнями в правлячій еліті, державою і окремими суб'єктами політики (особою, групою, інститутом) і т.д.

Мета і причини виникнення горизонтальних конфліктів - вдосконалення існуючої системи влади. Наприклад, часткове коректування політичного курсу, зміна неугодних лідерів або правлячої еліти, збільшення або зменшення владних повноважень тих або інших суб'єктів політики і т.п.

Тоталітарний режим влади не визнає ніяких політичних конфліктів і прагне їх не допустити. Щоб тримати в узді урядовий апарат, влада повинна постійно кидати на розтерзання і своїх представників. Так, більшість членів сталінського політбюро була вимушена принести в жертву близьких родичів: Молотов і Калінін - своїх дружин, Кагановіч - брата. Якщо подивитися на частку загиблих членів «ленінської гвардії» від руки «своїх», то не залишається сумніву в тому, що ці терористичні групи влади були групами самознищення. Та ж історія повторилася і в ніч «довгих ножів», коли Гітлер знищив штурмовиків Рема. Так само був знищений за наказом Мао Цзедун актив хунвейбинів. Так само розправився з своїм оточенням Нерон після підпалу Рима.

В демократичній політичній системі горизонтальні політичні конфлікти інституалізовані і певною мірою запрограмовані. Більшість з цих конфліктів носить відкритий характер, наприклад, парламентські дебати, розпуск парламенту і призначення нових виборів, вотум недовіря уряду, обіг в конституційний суд та ін.

Вертикальні політичні конфлікти. В них конфронтація проходить по лінії «влада – суспільство». Різні соціальні шари, класи і етнічні групи в неоднорідній соціальній політичній структурі суспільства займають різні позиції (статуси) і грають різні ролі. Ієрархічність статусно-ролевої структури нерівний доступ до ресурсів і влади породжують політичні конфлікти на всіх рівнях вертикалі «влада - суспільство».

Як види політичних конфліктів виділяють також конфлікти цінностей і конфлікти інтересів.

Конфлікт цінностей виникає як зіткнення різних ціннісних орієнтацій, тобто уявлень про саму політичну систему, політичний курс країни і правила політичної гри.

В конфлікті інтересів боротьба йде у сфері розподілу і перерозподілу різних ресурсів (влади, матеріальних благ, духовних цінностей та ін.).

Кожний конфлікт має свою внутрішню структуру, в якій зарубіжна конфліктологія виділяє наступні складові:

Конфліктна ситуація - це ситуація, в якій дві або більш сили переслідують несумісну мету. При її аналізі важливо визначити, чи націлені сторони на боротьбу до остаточної перемоги, що припускає знищення або повне підкорення супротивника, або їх мету обмежено отриманням певних матеріальних ресурсів, певного статусу.

Конфліктна установка, під якою розуміється орієнтація учасників конфлікту, їх очікування і взаємне сприйняття, характеризує психологічний аспект конфлікту.

Конфліктна поведінка, під якою розуміються дії, що робляться сторонами конфлікту один проти одного. Вони можуть бути насильницькі і ненасильницькі. Розрізняють пряму і непряму конфліктну поведінку.

Політичні конфлікти можуть виконувати негативні і позитивні функції. Так, конфлікти великого масштабу і інтенсивності за відсутності процедур регулювання можуть викликати катастрофу, привести до величезних втрат. Більш того, з появою ядерної зброї і засобів його доставки в результаті конфлікту можливо знищення людства.

Основні позитивні функції конфлікту полягають в наступному:

- вони сигналізують суспільству і владі про існуючі суперечності і стимулюють дії, здатні запобігти дестабілізації влади і дезинтеграції суспільства. Тому своєчасне виявлення і врегулювання конфліктів є істотним рівнем поступального розвитку суспільства.

- вони сприяють чіткому формуванню позицій учасників. Це сприяє раціоналізації і структуризації політичного процесу шляхом утворення союзів і коаліцій.

Шляхи і способи регулювання політичних конфліктів та управління ними.

В політичній науці найбільшу увагу надають проблемі врегулювання політичних конфліктів. До речі, Р. Дарендорф вважає, що застосування терміну «регулювання» стосовно конфлікту набагато точніше, ніж терміну «дозвіл». Поняття «вирішення» конфлікту вводить в оману, оскільки воно «відображає соціологічне помилкову ідеологію, згідно якої повне усунення конфлікту можливо і

бажано». Звичайно, в певному контексті можна використовувати також термін «вирішення» конфлікту.

Мирне врегулювання найбільш ймовірно в умовах розвинутого законодавства, парламентаризму, системи політичних партій і т.д., забезпечуючи консультації, переговори, дослідження можливих альтернатив і пошуки взаємоприйнятних рішень.

Врегулювання конфлікту - справа досить складна. Конфлікт з приводу цінностей, найважливіших життєвих установок відноситься до числа найбільш складно вирішуваних. Тут включається в справу те, що називається принципами, якими дуже важко, а часом і неможливо поступитися. Конфлікти з приводу матеріальних ресурсів піддаються врегулюванню з великим ефектом.

Управління конфліктом - врегулювання, розв'язання, придушення, а також ініціювання певних конфліктних ситуацій в інтересах суспільства в цілому чи окремих його суб'єктів.

Вирішення конфлікту може йти різними шляхами. В більшості випадків має місце узгодження інтересів в процесі укладання компромісу, тобто угоди на основі взаємних поступок. Політика складається з таких компромісів, політика - це «мистецтво можливого».

Запобігти переростанню конфлікту в озброєну боротьбу, понизити його інтенсивність і гостроту, знайти варіанти його пом'якшення можна методом компромісу або консенсусу.

Термін «консенсус» означає згоду, ухвалення учасниками політичного процесу солідарної позиції з тих або інших питань. На відміну від консенсусу компроміс має на увазі поступки (взаємні або односторонні) сторін, залучених в конфлікт з питань, що знаходяться в центрі протиборства. Досягнення консенсусу і компромісу в довгостроковому плані виступає формою вирішення політичного конфлікту.

Розвиток будь-якої політичної системи, процес політичного життя в цілому поєднують чергування конфліктів, компромісів і досягнення консенсусу його учасників. Безконфліктність може виступати показником відсутності розвитку, загнивання суспільства. Підвищена гострота конфліктів звичайно є симптомом кризи політичної системи, появи на політичній арені сил, що тяжіють до її руйнування, політичного перевороту або революції.

Заслуговує на увагу проблема вибору оптимальної процедури для вирішення конфлікту. Існують і спеціальні конфліктологічні процедури: парламентські дебати, узгоджувальні комісії, громадський та арбітражний суди, адміністративний процес, кримінальне судочинство, конституційний суд. [4].

Як приклад політичного конфлікту можна привести політичну ситуацію в Україні протягом останніх років. Політична діяльність в Україні останніми роками дедалі більше зводиться до міжінституційних конфліктів компетенції. Це яскраво засвідчують стосунки між Президентом і Верховною Радою двох останніх скликань, між Президентом і Прем'єр-міністром від опозиційної партії. Триває конфлікт між Президентом і Прем'єр-міністром, котрі є представниками партій, що позиціонувалися політичними соратниками й коаліціонерами. За нинішньої ситуації, коли глава держави втратив статус гаранта Конституції, що є останньою і ключовою ланкою в складній системі владних ієрархій, однією з постійних причин конфліктів у боротьбі за владу стала процедура призначень посадових осіб. Це можна прослідкувати на прикладі призначень глав державних адміністрацій. Сьогодні практично кожне кадрове призначення, і на центральному, і на регіональному рівнях, стає політичною проблемою.

Актуальною причиною конфлікту всередині державно-адміністративного апарату в Україні є управлінська криза як наслідок руйнування управлінської вертикалі 2005-го року. Заміна управлінців середньої ланки представниками нової політичної команди призвела до некерованості на місцях і в багатьох центральних органах влади. Конкуренція між Президентом і Кабміном у призначеннях на посади ще більше ускладнила ситуацію. Голови обласних держадміністрацій не мають чіткого розуміння того, до якої владної вертикалі вони входять. Вакуум влади заповнюється особами, чия діяльність нічого спільного не має зі службою на користь суспільству й державі. В органи влади приходять представники фінансово-промислових груп і особи, пов'язані з кримінальними угрупованнями, котрі діють у своїх власних інтересах. Усе це спричиняє втрату авторитету державної служби й органів державної влади.[5].

Таким чином, існує проблемна ситуація, яка полягає в збільшенні політичних конфліктів. На основі цього можна зробити висновок, що існує проблемна ситуація, яка потребує додаткового вивчення та дослідження.

Об'єктом даного соціологічного дослідження є студенти 4 курсу Вінницького національного університету, факультету КСА, кількість студентів 19 осіб, з них 2 дівчат (10,5%) та 17 хлопців (89,5%) віком від 19 до 21 років.

Предметом соціологічного дослідження є ставлення студентів до політичних конфліктів в сучасному суспільстві.

Метою даного соціологічного дослідження є з'ясувати, як ставляться студенти до політичних конфліктів та чому вони виникають, на основі отриманих результатів розробити рекомендації щодо можливих шляхів вирішення проблеми. Результати дослідження

В ході даного соціологічного дослідження були отримані такі результати:

На питання "Наскільки проблеми політичних конфліктів актуальні для вашої країни?" декілька опитаних (1 чоловік – 5,1%) відповіли, що важко відповісти чи актуальна чи ні, (15 чоловік – 78,9%) відповіли, що ця проблема є найбільш актуальна на даний момент, і (3 чоловік – 16 %) – актуальна, проте не займає перше місце, також (0 чоловік - 0%) відповіли що проблема не актуальна взагалі. Це свідчить про те, що студенти чітко відповіли що дана проблема актуальна сьогодні.

На питання "Який на вашу думку рівень небезпеки від політичних конфліктів в Україні?" переважна більшість опитаних (13 чоловік – 68 %) відповіли, що рівень високий, (5 чоловік – 26%) відповіли, що середній, і лише (1 - 6 %) – що низький. Це свідчить про те, що переважна більшість вважає що рівень небезпеки в Україні високий.

На питання "Якою на вашу думку є головна причина виникнення політичних конфліктів у тоталітарних режимах?" 3 (16 %) відповіли, що відсутність можливості легальної політичної протидії існуючій владі є основною причиною виникнення політичних конфліктів, 4 (21 %) відповіли, що надмірна централізація державної влади, 5 (26 %) – що всезагальна ідеологізація суспільного життя і жорстока "боротьба" із інакомислячими, 1 (5 %)- жорсткий контроль над отриманням, обробкою і розповсюдженням інформації і на цьому ґрунті не випадкове виникнення різних "самовидавництв" та 6 (32 %) осіб – відсутність діючого механізму впливу громадян на політику держави і, як наслідок, невдоволеність у простих людей існуючим способом життя. Отже, на думку студентів відсутність діючого механізму впливу громадян на політику держави і, як наслідок, невдоволеність у простих людей існуючим способом життя є основною причиною виникнення політичних конфліктів у тоталітарних режимах.

На питання "Який спосіб врегулювання політичного конфлікту ви вважаєте найефективнішим?" маємо такі результати : (1 – 5 %) відповіли, що силове вирішення питання (5 чоловік - 26,3%) відповіли, узгодження інтересів в процесі укладання компромісу , (6 осіб -31,5%) – що проведення переговорів, (7 осіб – 37,2 %) – проведення референдумів серед населення. Отже, по результатам опитування можна вважати, що студенти вважають проведення референдумів серед населення найефективнішим способом врегулювання політичних конфліктів.

На питання " Чи можуть політичні конфлікти погіршити екологічний стан у країні чи в світі?". (12 чоловік – 63,1%) відповіли, що так можуть, (4 особи – 21 %) відповіли, ні не можуть, лише 2 (11,5 %) – що важко відповісти та одна особа (4,4 %) відповіла що не цікавиться такою інформацією. Це свідчить про те, що більшість студентів вважає що політичні конфлікти можуть погіршити екологічний стан у країні чи в світі.

На питання "Як політичні конфлікти впливають на економічний стан країні (країнах) ?" переважна більшість опитаних (5 чоловік 26,3%) відповіли, що позитивно впливають на економіку, 12 осіб (63,1%) вважають що негативно впливають та 2 особи (10,6 %) – що не знають. Це свідчить про те, що більшість студентів вважають що політичні конфлікти негативно впливають на економічний стан в країні (країнах).

На питання "Які, на вашу думку, функції найчастіше виконують політичні конфлікти у сучасному суспільстві позитивні чи негативні?" переважна більшість опитаних (16 чоловік – 84,2%) відповіли, що негативні, так як політичні конфлікти найчастіше досягають великого масштабу та інтенсивності і при цьому не мають процедур регулювання, (3 чоловік – 15,8 %) відповіли, що позитивні, так як вони сигналізують суспільству і владі про існуючі суперечності і стимулюють дії. Це свідчить про те, що переважна більшість студентів вважає що політичні конфлікти частіше виконують негативні функції.

На питання "Як ви вважаєте, чи може політичний конфлікт призвести до силового вирішення питання у вашій країні?" (8 чоловік – 42,1 %) відповіли, що так можуть, (4 чоловік – 21 %) відповіли, що ні не можуть, і 7 (36,9 %) - що малоймовірно але такий варіант можливий. Це свідчить про те, що студенти не можуть дати однозначну відповідь на це питання.

На питання "Який рівень вашої довіри політичним партіям в Україні станом на 2021 р.?" більшість студентів (10 чоловік - 52,6 %) – відповіли, що зовсім не довіряють, (6 чоловік – 31,5 %) – відповіли, що скоріше не довіряють, (2 чоловік – 10,5 %) – відповіли, що важко сказати, довіряю чи ні, (1 – 5,4 %) – відповіли, що скоріше довіряють і 0 осіб відповіли що повністю довіряють. Це свідчить про те, що студенти не довіряють сучасним політичним партіям України.

Висновки

Отже, в ході даного дослідження було опитано 19 осіб (17 чоловіків та 2 жінок), віком 19-21 років. З отриманих відповідей які давали студенти можна зробити висновок: що більшість студентів вважають політичні конфлікти актуальними для нашої країни, що найчастіше вони виконують негативні функції, які не мають засобів регулювання та не довіряють сучасним політичним партіям що може свідчити про важку політичну ситуацію в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Політичні конфлікти. URL:
https://pidru4niki.com/12800528/psihologiya/politichni_konflikti (дата звернення: 16.12.2021)
2. Політичний конфлікт, його структура, форми, джерела, типологія. URL:
<http://studies.in.ua/ru/politicheskij-menedzhment-shpargalki/2592-poltichnij-konflikt-yogo-struktura-formi-dzherela-tipologiya.html> (дата звернення: 16.12.2021)
3. Політичні конфлікти. URL:
https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/13vashenko_politologiya_dlya_vchitelya/191.htm (дата звернення: 16.12.2021)
4. Політичні конфлікти. URL:
http://lib.mdpu.org.ua/e-book/politologiya/eBook/modul_2/tema17.htm (дата звернення: 16.12.2021)
5. Політичні конфлікти в Україні. URL:
<https://veche.kiev.ua/journal/1596/> (дата звернення: 22.12.2021)
6. Слободянюк А. В. Громадська думка як соціальний інструмент політичного режиму [Електронний ресурс] / А. В. Слободянюк, Ю. В. Сіденко // Матеріали XLVI науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 22-24 березня 2017 р. - Електрон. текст. дані. - 2017. - Режим доступу : <https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2017/paper/view/2334>.

Рафаловська Валерія Андріївна — студентка групи 2Акіт-18б, факультет комп'ютерних систем та автоматики, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: ;

Порфенюк Дмитро Ігорович — студент групи 2Акіт-18б, факультет комп'ютерних систем та автоматики, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail

Науковий керівник - Слободянюк Анатолій Володимирович — кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету.

Rafalovska Valeriia - student of 2AІТ-18b group, Faculty of Computer Systems and Automation, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsia, e-mail: ;

Porfeniuk Dmytro - student of 2AІТ-18b group, Faculty of Computer Systems and Automation, Vinnitsa National Technical University, Vinnitsia, e-mail: ;

Supervisor - Slobodyanyuk Anatoly — PhD in Sociology, assistant professor of social and political sciences, scientific director of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University.